jamų atitinkamai I–II ir III–V a. Kartu su keramikos radiniais aptikta ir titnago nuoskalų. ***Perkasoje 7*** apie 10–30 cm gylyje atidengtas iki 25 cm storio XVI–XVIII a. kultūrinis sluoksnis su smulkiomis to laikotarpio buitinės keramikos dirbinių šukėmis. Iš viso surinkti 27 radiniai, kurie perduoti LNM.

2017 m. vykdyti maždaug 5 km ilgio elektros ir telekomunikacijų tinklų tiesimo darbai, dalis jų pateko į **Prienų piliakalnio su gyvenviete** (Švenčionių r., Magūnų sen., UK 24136) teritoriją ir vizualinę apsaugos zoną. Čia ištirti 5 1x1 m dydžio šurfai (5 m^2), tiesiant tinklus vykdyti žvalgymai (32 m^2 plotas). Saugomos teritorijos P dalyje tirtuose šurfuose 3 ir 4 aptiktas dviejų horizontų iki 1,05 m storo kultūrinis sluoksnis. Jo apatinėje iki 40 cm storio dalyje rasta ankstyvosios grublėtosios keramikos dirbinių fragmentų (3 pav.), datuojamų III–V a. Aptikta ir viena titnago nuoskala bei vienas gyvūno kaulas. Tyrimų vietoje iš viso aptikta 17 radinių, kurie perduoti LNM.

Archeologinių tyrimų metu paimti kultūrinio sluoksnio grunto mėginiai paleobotaniniams tyrimams. Juos vykdė VU Bioarcheologijos tyrimų centro doktorantas M. Grikpėdis. Tiriant grunte aptikta kultūrinių bei laukinių augalų – miežių, kviečių, vijoklinio pelėvirkščio, daržinio lipiko, juodosios kiauliauogės, paprastojo lazdyno ir kitų suanglėjusių makroliekanų.

3 pav. Grublėtosios keramikos šukės iš šurfo 3. A. Ragauskaitės nuotr.

Fig. 3. Potsherds with rough surfaces from trench 3.

The Investigation of Settlements in East Lithuania

In 2017, KVP conducted field evaluations at two Iron Age settlements in East Lithuania. An excavation was conducted at the site of a power cable to be reconstructed in the territory of the Staviškės Barrows (city of Vilnius), during which ten trenches (totalling 50 m^2) were excavated down to natural soil. A cultural layer with 1st–5th-century potsherds (Figs. 1, 2) and flint debitage was unearthed in trench 2, a cultural layer with 16th–18th-century household pottery in trench 7.

Five test pits were excavated in the settlement adjacent to Prienai Hillfort (Švenčionys District) and 32 m^2 surveyed. A cultural layer with 3rd–5th-century potsherds with rough surfaces (Fig. 3), a flint flake, and an animal bone was discovered in two test pits. Barley, wheat, climbing morning glory, garden bedstraw, black morel, common hazelnut, and other charred microremains were discovered in the soil samples that were taken.

Birutė Lisauskaitė

Liudiškių piliakalnio papėdės gyvenvietės tyrimai

2017 m. buvo atlikti detalieji tyrimai rekonstruojamo krašto kelio 119 Molėtai–Anykščiai ruožo atkarpoje nuo 39,82 km iki 39,91 km, Liudiškių piliakalnio papėdės gyvenvietės (UK 17149) teritorijoje (Anykščių r., Anykščių sen.). Ją kertanti sena kelio trasa iki šiol kelis kartus rekonstruota. Šių darbų metu, neatlikus archeologinių tyrimų, buvo nukastas arba užpiltas natūraliai susiformavęs žemės paviršius. 2009–2010 (G. Zabiela) ir 2015 m. (E. Simanavičiūtė) papėdės gyvenvietės R dalyje,

planuojamos automobilių stovėjimo aikštelės vietoje ištyrė bendrą 518 m² plotą, rado iki 1,25 m storio I tūkst. pradžios ir II tūkst. pradžios kultūrinį sluoksnį su to laiko struktūromis ir radiniais (*ATL 2009 metais*, 2010, p. 82–88; *ATL 2010 metais*, 2011, p. 93–96; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 134–137).

2017 m. ištirtas 508 m² plotas kelio PV (tyrinėtos atkarpos ilgis 72,2 m) (1 pav.) ir ŠR (126,3 m) kelkraščiuose saugomoje papėdės gyvenvietės teritorijoje bei 276,56 m² už jos ribų (85,3 m ilgio PV kelkraščio atkarpa). Bendras ištirtas plotas sudarė 784,56 m².

Gyvenvietės teritorijoje rastas iki 1,2 m storio kultūrinis sluoksnis, kuriame galima išskirti bent 3 horizontus. Viršutinis horizontas yra suformuotas XX a. II pusėje, kai buvo tiesiamas kelias Molėtai–Anykščiai. Šių darbų metu kelio sankasos vietoje bent iki 50 cm gylio nukastas Liudiškių piliakalnio gyvenvietės sluoksnis. Kelio kelkraščiuose sluoksnis buvo sunaikintas kasant griovius ir formuojant nuolaidžius šlaitus kelio trasos link. Tokiu būdu visų 2017 m. tirtų perkasų pakraščiuose, besiribojančiuose su kelio sankasa ar perkasose, kurios pagal susiformavusį reljefą buvo iškilę aukščiau tuomet įrengiamo kelio suplanuoto kelkraščių paviršiaus (perkasos 12, 13, 23, 25, 26, 28–31), gyvenvietės laikotarpio sluoksnis nukastas iki įžemio. Šiose perkasose ar jų dalyse rastas tik permaišytas ar supiltinis pilkos smėlingos žemės ar juodžemio sluoksnis su virš jo susiformavusia velėna. Kai kur likę tik į įžemį buvę įgilinti archeologiniai objektai ar struktūros. Be kelio įrengimo darbų metu padarytos žalos gyvenvietės kultūriniam sluoksniui, šie kelkraščiai dar buvo ariami įrengiant mineralizuotas juostas miško priešgaisrinei saugai užtikrinti. 30–60 cm gylio nuo paviršiaus šių arimų vagos fiksuotos beveik visose perkasose. Antrasis kultūrinio sluoksnio horizontas susiformavo II tūkst. pradžioje. Tai nuo 10 cm iki

1 pav. Tyrimai Liudiškių piliakalnio gyvenvietės teritorijoje ir jos aplinkoje. UAB „Panevėžio keliai" nuotr.

Fig. 1. The investigation in the territory of the settlement adjacent to Liudiškiai Hillfort and in its vicinity.

45 cm storio stipriai mineralizuotas juodos durpingos žemės sluoksnis, kuriame aptikta šio laikotarpio radinių – žiesta keramika lygiu paviršiumi arba ornamentuota grioveliais bei bangelėmis, moliniai verpstukai, geležies dirbiniai ir į sluoksnį patekę ankstesnio, t. y. I tūkst. I pusės, laikotarpio radiniai. Toks sluoksnis rastas perkasose 27, 28, 32, 33. Apatinis kultūrinio sluoksnio horizontas iš esmės atspindi ankstyvojo šios gyvenvietės etapo vienos jos ūkinės veiklos sričių – geležies metalurgiją.

I tūkst. I pusės gyvenvietė gyvavo teritorijoje, kurią iš vienos pusės ribojo Šaltupio upelis, o iš kitų dviejų (Š ir R) – jau tuomet pradėję durpėti, tačiau dar vandeningi duburiai. Jų paliktų durpių sluoksnių, griovų ar jų dalių rasta perkasose 11, 14–20 ŠR kelkraščio teritorijoje ir perkasose 21, 22, 27, 28, 32, 33 PV kelkraštyje. Šiuose besiformuojančiuose durpių sluoksniuose perkasose 11, 14, 33 rasta šio ankstyvojo laikotarpio radinių – keramikos, verpstukų ar jų dalių, šlako, kurie, matyt, į juos pateko kaip žmonėms nebereikalingos šiukšlės, t. y. buvo išmestos.

I tūkst. I pusės gyvenvietėje buvo lydoma balų rūda. Tyrimų metu perkasose 23, 24 rasta medžio degimo duobių liekanų. Šių duobių yra likę tik dugnai. Šalia duobės liekanų perkasoje 23 rasta daug nenaudoto rudo molio be priemaišų (2 pav.). Šių medžio degimo duobių viršutinis horizontas kartu su visu gyvenvietės kultūriniu sluoksniu buvo sunaikintas kelio įrengimo ar rekonstrukcijos darbų metu.

Perkasoje 27 rastos rudnelės išardyto pagrindo akmenys (3 pav.) bei daug jos molinių apdegusių ir apsilydžiusių sienelių, dugno fragmentų, puriojo, tekaus šlako, molio tinko gabaliukų ir rūdos apdirbimui skirtų įrankių fragmentų – plokščio rūdos smulkinimo akmens ir gludiklio. Be to, rasta lipdytos keramikos lygiu ir grublėtu paviršiumi fragmentų. Tarp

2 pav. Medžio degimo duobė perkasoje 23 iš ŠR. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. A charcoal production pit in trench 23, as seen from the NE.

3 pav. Rudnelės liekanos perkasoje 23 iš ŠR. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 3. The remains of the smelting furnace in trench 23, as seen from the NE.

rudnelės pamato akmenų rastos galvijo vieno danties 4 nuoskalos. Tikėtina, kad tai buvusi rudnelė su antžemine šachta, kurios šlako išleidimo anga buvo į ŠR pusę, t. y. reljefo žemėjimo kryptimi. Būtent toje pusėje rasta ir daugiausia

šlako. Aplink rudnelę rastos 8 8–15 cm skersmens stulpavietės. Galima spėti, kad jos likę nuo apie 2,5 m skersmens beveik apskrito stulpinės konstrukcijos statinio.

Dar bent 3 išardytų židinių, greičiausiai galėjusių priklausyti I tūkst. I pusei, liekanų rasta perkasose 30, 32 ir 33. Tačiau iš pavienių maždaug 1,5 m skersmens plote pasklidusių akmenų, menko pelenų sluoksnelio ir jų aplinkoje buvusių stulpaviečių platesnių apibendrinimų pateikti negalima.

Sprendžiant iš 2009–2010, 2015 ir 2017 m. tyrimų medžiagos, galima teigti, kad pasikeitę žmonių gyvenimo poreikiai ar gamtinės sąlygos neturėjo didelės įtakos šios gyvenvietės ūkinei veiklai, nes ir II tūkst. pradžioje (XII–XIII a. pagal G. Zabielą) gyvenvietėje buvo toliau lydoma balų rūda. Šio vėlyvesnio laikotarpio gyvenvietės sluoksnis su radiniais, rastas perkasose 27 ir 28, persimaišęs su ankstesnio laikotarpio, t. y. I tūkst. I pusės, radiniais, susiformavo virš ankstesnio laikotarpio gyvenvietės sluoksnio. Tikėtina, kad II tūkst. pradžios gyvenvietė išsiplėtė ŠV kryptimi, nes perkasose 32–34 jau vyrauja būtent šio laikotarpio radiniai.

2017 m. tyrimų metu perkasoje 34, sąnašiniame rusvai pilkos spalvos sluoksnyje rastas vario lydinio kilpinis auskaras su dviem pakabučiais, gale puoštais dviem karoliukais (4 pav.). Tokie auskarai nešioti XV a. I ketvirtyje. Šis radinys, matyt, ir toliau kels klausimų dėl Liudiškių piliakalnio gyvenvietės chronologinių ribų.

4 pav. Kilpinis auskaras iš perkasos 34. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 4. The loop earring from trench 34.

0 3 cm

The Investigation of the Settlement Adjacent to Liudiškiai Hillfort

During the 2017 investigation in the territory of Liudiškiai Hillfort and the adjacent settlement (Anykščiai District, East Lithuania), 508 m² were excavated on the SW (a 72.2 m long segment) and NE (a 126.3 m long segment) shoulders of a road and 276.56 m² outside the boundaries of the protected territory (a 85.3 m long SW segment of the shoulder) (Fig. 1). In all, a total of 784.56 m² were excavated. A cultural layer up to 1.2 m thick and divisible into at least three horizons was found in the settlement's territory. The upper horizon was formed in the second half of the 20th century when the Molėtai–Anykščiai road was created and later a mineral earth firebreak. During this work, a cultural layer had been dug up or churned even at a depth of 50 cm at the site of the roadbed. A second cultural layer horizon had formed in the early 2nd millennium. This latter was a strongly mineralised, 10–45 cm thick layer of black peaty soil, which contained finds from this period and finds that date to an earlier period (first half of the 1st millennium) and ended up in this layer. The cultural layer's lower horizon formed in the first half of the 1st millennium and reflects one of the areas of the settlement's economic activities, i.e. iron metallurgy. Not only the discovered finds, but also the remains of two charcoal production pits (trenches 23, 24) (Fig. 2) and a smelting furnace with an aboveground shaft (trench 27) (Fig. 3) are ascribable to this period. The latest find discovered during the investigation was a copper alloy loop earring that is decorated with two pendants with a bead at their ends and dates to the first quarter of the 15th century (Fig. 4).